

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
ФАКУЛЬТЕТ ЦИВІЛЬНОЇ ТА ГОСПОДАРСЬКОЇ ЮСТИЦІЇ
КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

ШЕРЕШЕВСЬКІ ЧИТАННЯ: **представництво в умовах** **надзвичайних ситуацій**

МАТЕРІАЛИ
Круглого столу

Одеса,
15 грудня 2023 року

Одеса
Фенікс
2023

За загальною редакцією

доктора юридичних наук, професора *С. Харитонов*,
доктора юридичних наук, професора *І. Давидової*

Упорядники-укладачі:

Давидова Ірина Віталівна – д.ю.н., професор кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія», професор;
Кедик Анна Іванівна – лаборант кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія».

Група організаційного та технічного забезпечення Всеукраїнської наукової конференції:

Глиняна Катерина Михайлівна – к.ю.н., доцент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія», доцент;
Калітенко Оксана Михайлівна – к.ю.н., доцент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія», доцент;
Матійко Микола Володимирович – к.ю.н., доцент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія», доцент;
Омельчук Олександр Сергійович – к.ю.н., доцент кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія», доцент;
Бааджи Наталя Пилипівна – к.ю.н., доцент кафедри інтелектуальної власності і патентної юстиції Національного університету «Одеська юридична академія», доцент;
Кирилюк Алла Володимирівна – к.ю.н., доцент кафедри інтелектуальної власності і патентної юстиції Національного університету «Одеська юридична академія», доцент;
Кедик Анна Іванівна – лаборант кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія».

Матеріали видано за авторською редакцією.

Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники Круглого столу, їхні наукові керівники, рецензенти та структурні підрозділи вищих навчальних закладів та установ, які рекомендували ці матеріали до друку.

Ш 49   **Шерешевські читання: представництво в умовах надзвичайних ситуацій** : матер. Круглого столу (Одеса, 15 груд. 2023 р.) [Електронне видання] / за заг. ред.: Є. Харитонova, І. Давидової ; НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2023. – 130 с. – Режим доступу: ...
ISBN 978-617-8395-51-3

Збірник містить матеріали доповідей з теоретичних і практичних проблем цивільного права та процесу, в тому числі особливостей представництва в умовах надзвичайних ситуацій, інших дотичних тем приватного права, які були оприлюднені на Круглому столі, що відбувся 15 грудня 2023 року в Національному університеті «Одеська юридична академія».

Збірник спрямований на ознайомлення юридичної громадськості з дослідженням науковців у сфері цивілістики і може бути корисний як у навчальному процесі, так і в науковій діяльності.

УДК 347.155

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	6
<i>Харитонов Євген Олегович, Харитонова Олена Іванівна</i> ПРЕДСТАВНИЦТВО В УМОВАХ ВІЙНИ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ	9
<i>Мінченко Раїса Миколаївна</i> ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ СУДОВОГО СПОСОБУ ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА В ПОРЯДКУ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА	14
<i>Бааджи Наталія Пилипівна</i> ОХОРОНА АВТОРСЬКИХ ПРАВ У СФЕРІ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ	19
<i>Бабич Ірина Григорівна</i> КОНКУРЕНЦІЯ ДЕЛІКТНОГО ТА ДОГОВІРНОГО ПОЗОВУ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ	24
<i>Гаврік Роман Олександрович</i> ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СПОСОБІВ ЗАХИСТУ СІМЕЙНИХ ПРАВ ДИТИНИ ЇЇ БАТЬКАМИ (ЗАКОННИМИ ПРЕДСТАВНИКАМИ) В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ.	28
<i>Галупова Лариса Ігорівна</i> ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКИХ ПРАВ У ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ	33
<i>Еннан Р. Є., Мазуренко С. В.</i> ACADEMIC ETHICS AND ACADEMIC INTEGRITY SYSTEM: USA EXPERIENCE (АКАДЕМІЧНА ЕТИКА ТА СИСТЕМА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ: ДОСВІД США).	37
<i>Калітенко Оксана Михайлівна</i> ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИДАЧІ ДОВІРНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	42
<i>Кирилюк Алла Володимирівна</i> СУБ'ЄКТИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У СФЕРІ МЕДИЦИНИ ТА ФАРМАЦІЇ.	45
<i>Кривенко Юлія Василівна</i> ІНСТИТУТ ПРЕДСТАВНИЦТВА ГРУПОВИХ ІНТЕРЕСІВ	51
<i>Маковій Віктор Петрович</i> ОСОБЛИВОСТІ ПРЕДСТАВНИЦТВА ЗА ДОВІРЕНІСТЮ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ	54
<i>Матійко Микола Володимирович</i> ОКРЕМІ ФУНКЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ІНСТИТУТУ ПРЕДСТАВНИЦТВА В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ	59

Бабич Ірина Григорівна – кандидат
юридичних наук, доцент, доцент кафедри
цивільного права Національного
університету «Одеська юридична академія»

КОНКУРЕНЦІЯ ДЕЛІКТНОГО ТА ДОГОВІРНОГО ПОЗОВУ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

У цивільному праві поняття «конкуренція» вказує на можливість одночасного застосування кількох правових норм або інститутів до розв'язування одного за суттю правового питання. Конкуренція може виникати між різними типами позовів, зокрема між деліктним та договірним позовом.

Деліктний позов базується на порушенні правила поведінки, що веде до завдання шкоди іншій особі. Суть деліктного позову полягає у відшкодуванні завданої шкоди, що може включати матеріальний збиток, моральну шкоду, втрату доходу тощо. Наприклад, якщо одна особа нанесла шкоду іншій, порушивши цим закон, остання може подати деліктний позов на відшкодування збитків.

Договірний позов ґрунтується на договорі, який укладений між сторонами. У разі порушення умов договору одна із сторін може подати позов на його виконання або розірвання, а також вимагати компенсації шкоди внаслідок порушення договірних зобов'язань.

Коли є порушення права у потерпілого є різні способи захисту, є вибір способів захисту. Наприклад, у покупця є можливість вимагати повернути сплачену вартість покупки, замінити річ на іншу та інші можливості. При розгляди даної конкуренції обов'язково потребує уваги врахування категорії «інтерес» при порушеннях чи завданні збитків. Тобто у потерпілого є не тільки порушене право, але є також певний інтерес, який потребує задоволення. Таким чином порушення права викликає не однозначну послідовну реакцію з боку законодавця, а може викликати необхідність альтернативного засобу захисту. І тут виникає питання, на скільки законом надається свобода для вибору способів захисту свого права та інтересу, чи має вона бути обмежена і в яких випадках. Чи можна обрати в рамках одного відповідача різні способи захисту щодо одного інтересу. Можна вже тільки зазначити, що саме для захисту права необхідно однозначно захищати інтерес, а не право.

У римському праві, як зазначав Гай, із ненависті до крадіїв, вони вибачали помилку позивача та не відмовляли у захисті тільки через те, що була неправильно обрана кваліфікація позову. Головне, щоб не порушувалась добросовісність особи.

На сучасному етапі, треба зазначити, суд не відмовляє у захисті через те, що не правильно було обрано позов. Суд самостійно підіймає питання про те, щоб правильно кваліфікувати позов.

Конкуренція деліктного та договірною зобов'язання може виникнути в ситуаціях, коли одні й ті самі дії завдають шкоди іншій особі як унаслідок порушення договірних зобов'язань, так і через порушення правил поведінки загалом. Наприклад, якщо особа вчинила дії, які спричинили шкоду іншій особі, і при цьому ці дії були вчинені в межах договору, то потерпілий може мати право вибору між поданням деліктного позову на відшкодування збитків або договірною позову на вимогу виконання договірних зобов'язань та компенсації збитків.

Право вибору позову може бути обмежене законодавством або визначатися умовами договору. Також важливо розуміти, що в різних випадках докази і обставини, необхідні для задоволення деліктного та договірною позову, можуть відрізнятися.

Загалом, конкуренція між деліктними та договірними позовами може створити правові складності, тому що потерпілому необхідно аналізувати проблему та позиції, щоб позов відповідав його інтересам якнайкраще.

У сфері цивільного права питання про взаємозв'язок між деліктним (цивільно-правовим порушенням) та договірними (заснованим на угоді) умовами має велике значення. Визначення моменту, коли можна вибирати між цими умовами, а також їх конкуренція пов'язані із численними аспектами для регулювання відносин між сторонами.

У разі порушення суб'єктивного права особа вільна у виборі способу захисту, за умови, що обраний нею захід відповідає критеріям належності та ефективності. В основу цього висновку покладений властивий цивільному праву принцип диспозитивності, як основоположної характеристики методу цивільно-правового регулювання. [1, с. 241]

У римському право розрізняли вибір способів захисту: самозахист та судовий захист

На сучасному етапі розрізняють спірний і безспірний порядок примусового здійснення суб'єктивного права. Але в той же час, судовий може бути спірний, та самостійний може бути безспірний.

Розділяють також добровільний та примусовий форму захисту, відповідно- позовна та неповозна. Найбільш поширена класифікація це: юрисдикційна та неюрисдикційна. Неюрисдикційну можна вважати тільки таку форму захисту, коли захищаються самі собою, права якої порушені, без звернення до інших осіб за допомогою.

В залежності від суб'єкта, який здійснює захист розділяють на загальну(судову) та спеціальну.

У римському праві передбачалися:

1) Самозахист (самостійний захист, свавілля, а також за законом Таліона (*lex taliona*))

2) Судовий (основний спосіб захисту)

3) адміністративний захист (за допомогою претора шляхом видачі інтердикта, реституція або відновленню у положенні.

Самозахист представляв собою застосування сили проти правопорушника. Існував принцип «силу силою відбивати дозволено, тому що це відповідає природі» (*vim vi repellere licet – naturae comporatur*) Ульпіан, D., 43.16.1.27

У перші часи римське право визнавало закон Талеона (Таблиця 8.2). Пізніше від нього відмовилися, обмежувалася помста, дозволялася лише самозахист, але не з метою помсти. Після закінчення посягання на приватні права (Павло, «Коментар до Сабіну, D., 9.2.45.4)

Особливим способом захисту було свавілля (самоправство) (*usurpation jurisdictionis*), під яким римське право розуміло як різні дії кредитора по самостійному відновленню його порушених прав. Були наступні види самоправства: накладання руки (*manus injecto*), яке надавало кредитору владу над боржником; захоплення застави (*ignavis cario*), який спрямований на захоплення силою якого небусть речі із майна боржника; заперечення нового будівництва (*opens novi puntatio*). У пізньому римському праві такі способи вже не застосовували.

В римському праві основним способом захисту було подання позову (*actio*). Існувала наступна класифікація позовів. В залежності від особи-порушника (власник чи ні) поділялися на речові (*action in rem*) та зобов'язальні (*action in personam*).

Поділялися також на позови цивільні (*actiones civiles*), засновані на квіритському праві, а також (*actiones honorariae*) засновані на праві магістрата. Існували і інші класифікації: позови про шукану річ (*actiones rei persecutoriae*), штрафні позови (*actiones poenales*), зміша-

ні (actiones mixtae), строкові (temporales), довічні (actiones perpetuae) позови.

Обмеження у виборі позову порушує принцип рівності. Проаналізувавши поняття aequitas (умовно – справедливість) дослідники римського права зазначають, що aequitas визначала принцип рівності усіх перед законом у розумінні рівномірної оцінки законодавцем посягань та інтересів кожного члена суспільства за одним і тим самим масштабом загального блага.

Розглядаючи конкуренцію позовів більш доцільним, здається, звертати увагу не на конкуренцію саме позовів, а більш ефективним буде розгляд конкретних норм, коли виникає питання, яку саме норму слід застосовувати.

Можна застосовувати кондикційний позов, деліктний позов, віддикаційний позов, або як у англійському праві – disgorgment of profits – вилучення неправомірних доходів.

Наприклад, перевезення: існує скорочений строк позовної давності в 1 рік за договірним позовом та 3 роки за за деліктом. Або позов, щодо якості роботи також скорочений у 1 рік. Більш складною є ситуація при розгляді завдання шкоди неякісним товаром, в результаті якого було завдано шкоду майну власника. При зверненні за договірним правом, у разі невиконання договору (тобто неякісне надання) шкода відшкодовується незалежно від вини, а у деліктних відносинах відшкодовується з урахуванням вини особи, що завдала шкоду, а також винної чи невинної поведінки самого потерпілого.

В даному випадку, доцільним здається надати пріоритет договірним відносинам, як таким, що мають перевагу як спеціальні норми. Сторони самостійно для себе встановили правила поведінки та мають керуватись ними, у власних межах, за власними умовами, враховуючі принцип справедливості.

Інший випадок, коли завдається шкода у випадку виконання договору (наприклад, вчитель пошкодив майно, коли перебував у квартирі учня, або було пошкоджене автомобіль, коли автомобіль заправляли). Виникає спірне питання, чи слід тут відносити цю ситуацію до договірних чи до деліктних відносин.

Розглянемо декілька прикладів. У відносинах купівлі-продажу, покупець постраждав від придбаного товару. Очевидно, що незважаючи на договір, тут є делікт, який встановлений законом, тому пріоритет надається деліктному позову.

Але можливі ситуації, коли завдання шкоди пов'язане із виною потерпілого. Тоді в нього виникає можливість вибору, і він може обрати договірний позов. Наприклад, у метро несучі несуть відповідальність за шкоду здоров'ю у зв'язку із небезпекою, і позовна давність встановлена в 3 роки) Судова практика все ж таки виходить з того, що це є договірна відповідальність.

Іноді позивачу вигідніше обрати деліктну відповідальність. Але, по-перше, не завжди, по-друге законом встановлені певні обмеження. (Наприклад, договірна відповідальність можна застосовувати тільки якщо ця особа є підприємцем).

Тут варто звернути увагу, що принцип повного відшкодування заважає розмежовувати ці інститути. Можливо застосовувати наступні: на скільки збагатився порушник, та чи була вина, чи навіть – умисел. І знов не зрозуміло чи договірний позов подавати, чи деліктний.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кот О. О. Здійснення та захист суб'єктивних цивільних прав: проблеми теорії та судової практики: монографія / О. О. Кот. – К.: Алерта, 2017. – 494 с.

*Гаврік Роман Олександрович – к.ю.н.,
доцент, професор кафедри конституційного
та адміністративного та фінансового права
Хмельницького університету управління та
права імені Леоніда Юзькова*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СПОСОБІВ ЗАХИСТУ СІМЕЙНИХ ПРАВ ДИТИНИ ЇЇ БАТЬКАМИ (ЗАКОННИМИ ПРЕДСТАВНИКАМИ) В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

У зв'язку з повномасштабним вторгненням російської федерації на територію України, веденням активних бойових дій та тимчасовою окупацією окремих територій України, додатково до тих, які були окуповані у 2014 році в результаті анексії Криму та гібридної війни на Донбасі, відбулися істотні зміни у законодавстві України, яке врегульовує питання забезпечення та реалізації прав і свобод людини